

Budapest XVI., Mátyásföld, Újszász utca 45a.
(helyrajzi szám: 103771) alatti
repülőgépgyár és víztorony
helyi, egyedi védelem alá helyezést megalapozó
ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI DOKUMENTÁCIÓ

2021. június

megrendelő: **Budapest Főváros XVI. kerületi Önkormányzat**

1163 Budapest, Havashalom utca 43.

műemléki szakértő:

Fáy Piros, építész SZÉSZ01 és műemléki szakértő SZÉS5, műemlék területén gyakorlott,
(miniszterelnökségi nyv.t szám: 21-0043), 1124 Budapest, Németvölgyi út 78/b

és munkatársa **Hathy Zsuzsanna**, építész É 01-4817

Tartalomjegyzék:

1. adatok, helyszín pontos megnevezése
2. a védett érték rövid leírása
3. a védelem indoklása és javaslat további védelemre
4. kutatás
5. képek és tervek
6. irodalom és archív képek forrásai

1. Adatok, helyszín pontos megnevezése:

motorgyár HRSZ 103770 - helyi védett érték sorszám: 199

címe: Budapest XVI., Újszász utca 41-43.

megnevezés: repülőgépgyár toronyrész nyugat

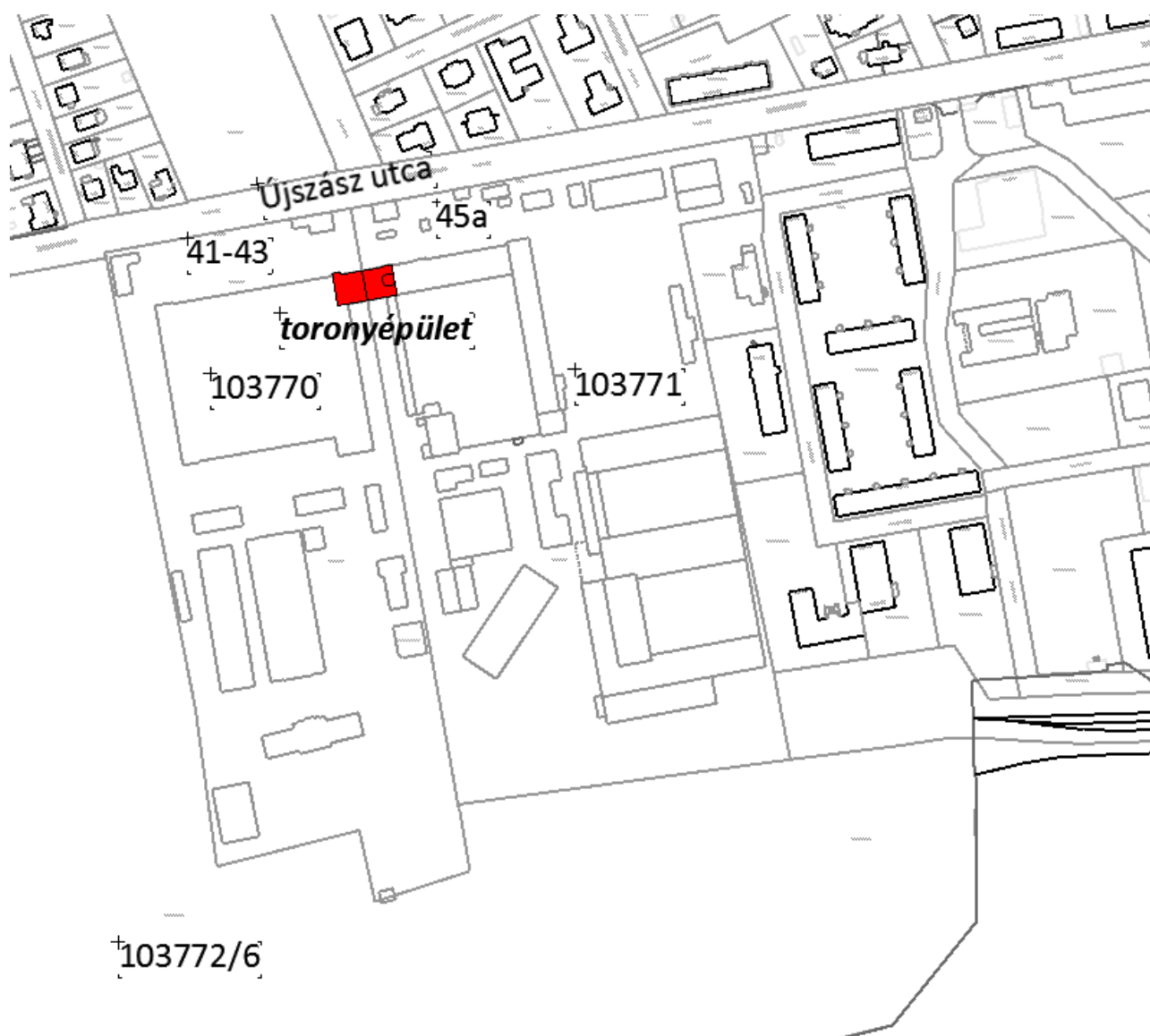
repülőgépgyár HRSZ 103771 - helyi védett érték sorszám: 200

címe: Budapest XVI., Újszász utca 45a.

megnevezés: repülőgépgyár toronyrész kelet

Az épület fajtája, típusa, stílusa:

Az ipari épület víztornya a XX. század elején épült eklektikus stílusban, a csarnoképületekkel és irodaszárnyakkal együtt.

az ingatlan tulajdonosa, használója és címe (Hrsz 103770, ld. tul. lap)(Hrsz 103771, ld. tul. lap)

jellemző datálása, építés éve: 1915-1917

építtető: Magyar Általános Gépgyár RT

tervező: n.a.

építőmester: több vállalat⁸

eszmei értékei és jelentősége:

A dísztorony ma nem csak a repülőgépgyár ipari emléke, nem csak az első hazai polgári repülőtér fennmaradt látványeleme, hanem Mátyásföld könnyen megjegyezhető emblematikus épülete, orientációs pontja.

védendő érték: toronyépület teljes tömege és homlokzata

mai rendeltetés: használaton kívüli torony, szerelőüzem iroda

műszaki állapot: a használaton kívüli épületrészek elhanyagoltak (hrsz 103770). A toronyépület jól karbantartott és felújított része a Hrsz 103771-hez tartozó helyiségek és a torony.

2. A védett érték rövid leírása:

Településszerkezetben elfoglalt hely:

Mátyásföld beépítését 1887-ben tehetős tulajdonosok által alapított Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesülete és fejlődését az 1888-ban átadott, a Keleti Pályaudvarból induló és Cinkotáig megépült HÉV határozta meg. Az egykori uradalmi (Beniczky) földek helyén, Mátyásföld déli határán Kőbánya és Rákosmente szomszédságában helyezkedik el a Mátyásföldi fejlődéssel egyidőben, 1884-ben alapított vállalat 1917-ben épült M.Á.G. (Magyar Általános Gépgyár Rt.) gyártelepe és a mellette (az 1918-tól légi-postaforgalmat bonyolító) 1922-ben létesült első polgári repülőtér. A repülőtér ma részben beépült, az egykori repülőtéri épületeit elbontották. A Jókai út végén álló MÁG bejárati és igazgatási épületei, a szimmetrikus kapu és toronyépület azonban eredeti formájában meglévő, karakteres városképi elem. A katonai célokat is szolgáló gyárépület története a Honvédséggel összeforrt, a gyár ipari vágánya ma is működik.

Beépítési mód:

A gyárépület együttese két külön helyrajzi számon áll, a toronyépület tömegét kettészelve.

Az egykor egy telken álló főépület szabadonálló módon épült, motor és repülőgépgyárnak, hozzáépítései több periódusban valósultak meg. A két telek mai épületállományának jelentős része a XX.század második feléből származik, illetve a vizsgált gyárépület egyik csarnokeleme tűzkárt szenvedett, elpusztult.

Tömegstruktúra:

A Jókai útra szervezett szimmetrikus, hangsúlyos bejárati kompozíció első eleme az előkertben álló két földszintes, kontyolt magastetős őrépület (tűzoló szertár és őrség). Mögötte a négytengelyes kapu felett kétszintes, magastetős toronyépület áll a bal oldalán (Hrsz.103771) a 39m magas, nyolcszögletű, obeliszk szerű víztoronnyal, két lapostetős, egy emeletes mellékszárnya jobbra-balra eredetileg azonos hosszon irodáknak épült önálló bejáratokkal. Az előkertben 1943-ban Magyar Királyi Honvéd gépkocsiszertár díszudvar volt, Lissák Tivadar képsorozatán látható a Gépkocsizók hősi emlékműve (oroszlán), világháborús emléktáblákkal a főépület két oldalán,

díszító Szent Kristóf szobrával, számos belső kép a gyártócsarnokokról és raktárakról, az épületegyüttesről.

Az Újszász utcával párhuzamos, kitárulkozó madárhoz hasonló épület tömeg mögött két nagy belmagasságú, többhajós gyártócsarnok terül el, a két csarnok között szervízúttal, rakodórámpával és a HÉV felől érkező (mára megszűnt) egykori ipari vágánnyal. Ma itt egy magas kerítés választja ketté az egykor egy épületegyüttest, a kerítés már a 60-as évekbeli légifelvételen is látható. A Hrsz.102770-en álló csarnok külső oldalán egy magasabb lapostetős kétszintes korábban raktár funkciót betöltő épületszárny áll. A Hrsz.103771-en, az egykori repülőtér felől, hangár épületek álltak, helyére a 60-as években modern szárny került. Trianon után a repülőgép gyártó üzemrész a repülőtér javító csarnokaként szolgálta a rendszeres járatok biztonságát. A telekhatáron az épületbelsőben álló ingatlanrészek átnyúlnak, a toronyépület első emeletén a Hrsz.103770 helyiségei találhatóak, míg a második emeleten a Hrsz.103771 helyiségei, a teljes padlástér is innét közelíthető meg.

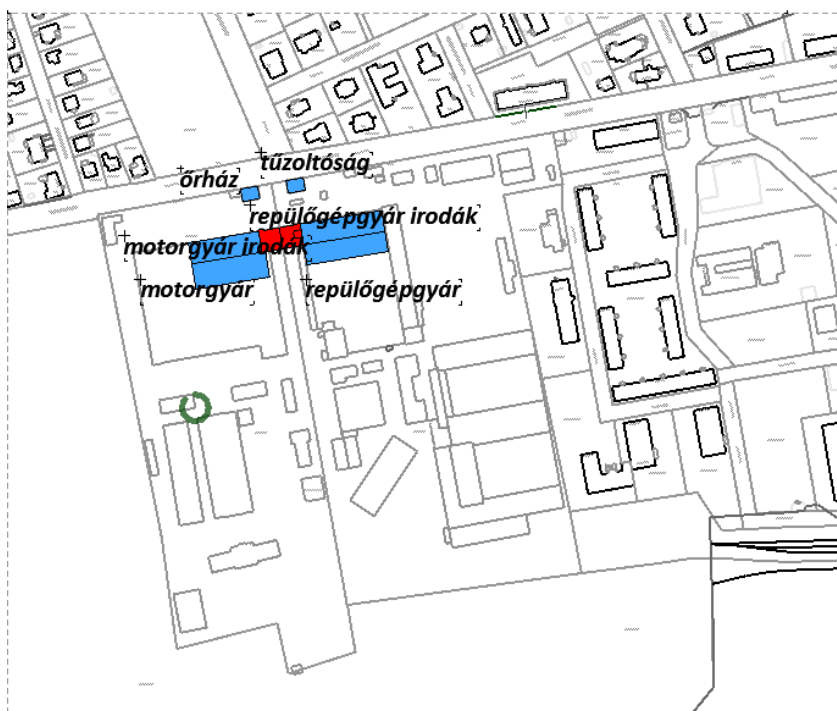
Homlokzatok, anyaghasználat:

A historizáló ipari épület pilaszterekkel tagolt, földszintjén kváderkő utánzatú plasztikus vakolat látható. Az Újszász utca felé a két emelet hat tengelyes, két-két ikerablakos, középen hármás ablakokkal tagolt, alatta eredetileg 4 nyitott kapu állt, ma különböző funkcióknak beépítették a szélső kapunyílásokat, a bejárati épülettömeg két legszélső eleme a földszinten az emeleti ikerablakokkal azonosan volt kialakítva, 1943-ban ide építették meg az emléktáblákat a gyár háborúban elhunyt hősi halottjairól megemlékezve. A földszint + 2 emelet magas épület kis kiülésű zárópárkánya felett 4 ökörszemablakkal kialakított palafedésű magastetős padlás látható, a repülőgépgyár felőli oldalon a 39m magas nyolcszögletű, kupolával fedett víztorony teszi hangsúlyossá a kompozíciót. Az egykori repülőtér irányából a víztorony a repülőgépgyárat jelölte ki, toronyiránt. A toronyépülettel egy ütemben és egybeépülve mindkét oldalán egyemeletes, lapostetős azonos homlokzati elemekből álló épületrész áll, amelyre a védelem jelenleg nem terjed ki. Az egyemeletes rész mögött szintén védelem nélküli a két gyárépület, ami többhajós, nagy belmagasságú, vasbeton szerkezetű, felülvilágítókkal bevilágított lapostetős épületszárny.

3. A védelem indoklása és javaslat további védelemre

A kaput keretező kétemeletes épület és a vele egybeépült 39m magas torony a Jókai utca lezárásának több mint 100 éve hangsúlyos, jel-szerű eleme. Mátyásföld első repülőgépgyára 1917-ben nyílt meg, ami mellett Budapest első polgári repülőtere létesült 1922-ben, 1937-ig a Budaörsi repülőtér megnyitásáig ide érkeztek a nemzetközi járatok. A dísztorony ma nem csak a repülőgépgyár ipari emléke, nem csak az első hazai polgári repülőtér fennmaradt látványeleme, hanem Mátyásföld könnyen megjegyezhető emblemikus épülete, orientációs pontja.

További javaslatok, ld. felülnézeti fényképen kék háttérrel jelölve: az őrház, a tűzoltóság, az iroda épület két oldalsó szárnya eredeti méretében, a csarnoképület első traktusa. Az épületegyüttes megőrzendő, helyreállítandó része, együttesen Mátyásföld Repülőgépgyár környezetének. település karaktert meghatározó eleme, országos jelentőségű ipari emléke.

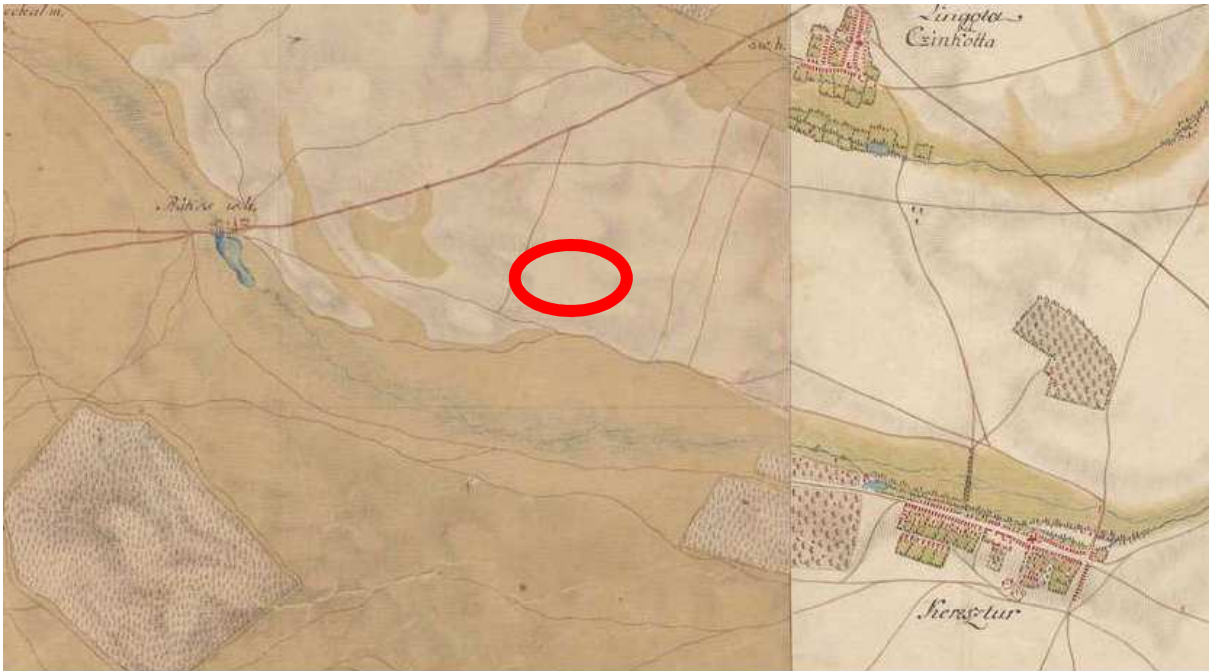

A késsel jelölt épületek az eredeti kompozíció szerves részeként épültek meg; a bejárat két földszintes, kontyolt magastetős őrépülete (tűzoltó szertár és őrség), valamint a toronyépület két oldalán álló emeletes épületszárnyak. A csarnok elemekből egy-egy traktusnyit érdemes megőrizni, hiszen az az eredeti funkció impozáns térstruktúráját őrzi.

Az épületek állapottrögítő, értékfeltáró helyszíni dokumentálása értékeket 2021.05.27-én történt.

4. kutatás

térképek forrás: mapire, nyomon követhetjük a keletkezés idejét, a beépítés változását és a környezet alakulását.

Magyarország (1782–1785) - Első Katonai Felmérés

Magyarország (1782–1785) - Első Katonai Felmérés
A rétegeket előállította: [Arcanum Adatbázis Kft](#)

Adatok forrása: [Österreichisches Staatsarchiv](#)

Georeferálás módszertana: Molnár, G., Timár, G., Biszak, E. (2014): [Can the First Military Survey maps of the Habsburg Empire \(1763-1790\) be georeferenced by an accuracy of 200 meters?](#) DOI: 10.13140/2.1.1447.8724. Konferencia: Nemzetközi Térképészeti Társaság (ICA, International Cartographic Association) Digitális Technológiák Alkalmazása a Térképészeti Örökségben Bizottságának (Commission on Digital Technologies in Cartographic Heritage) 9., angol nyelvű műhelybeszélgetése Budapest, 2014 Szeptember 4-5, 127-132.

Európa a XIX. században

Alaptérképek

Magyar Királyság (1819–1869) - Második katonai felmérés
 A rétegeket előállította: [Arcanum Adatbázis Kft](#)

Adatok forrása: [Österreichisches Staatsarchiv](#)

Georeferálás módszertana: Timár, G., Molnár, G., Székely, B., Biszak, S., Varga, J., Jankó, A. (2006): [Digitized maps of the Habsburg Empire – The map sheets of the second military survey and their georeferenced version.](#) Arcanum, Budapest, 59 p. ISBN: 963-7374-33-7

Európa a XIX. században (a Harmadik Katonai Felméréssel)

Alaptérképek

Habsburg Birodalom (1869-1887) - Harmadik Katonai Felmérés (1:25000)

Adatok forrása:

- [Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen](#)

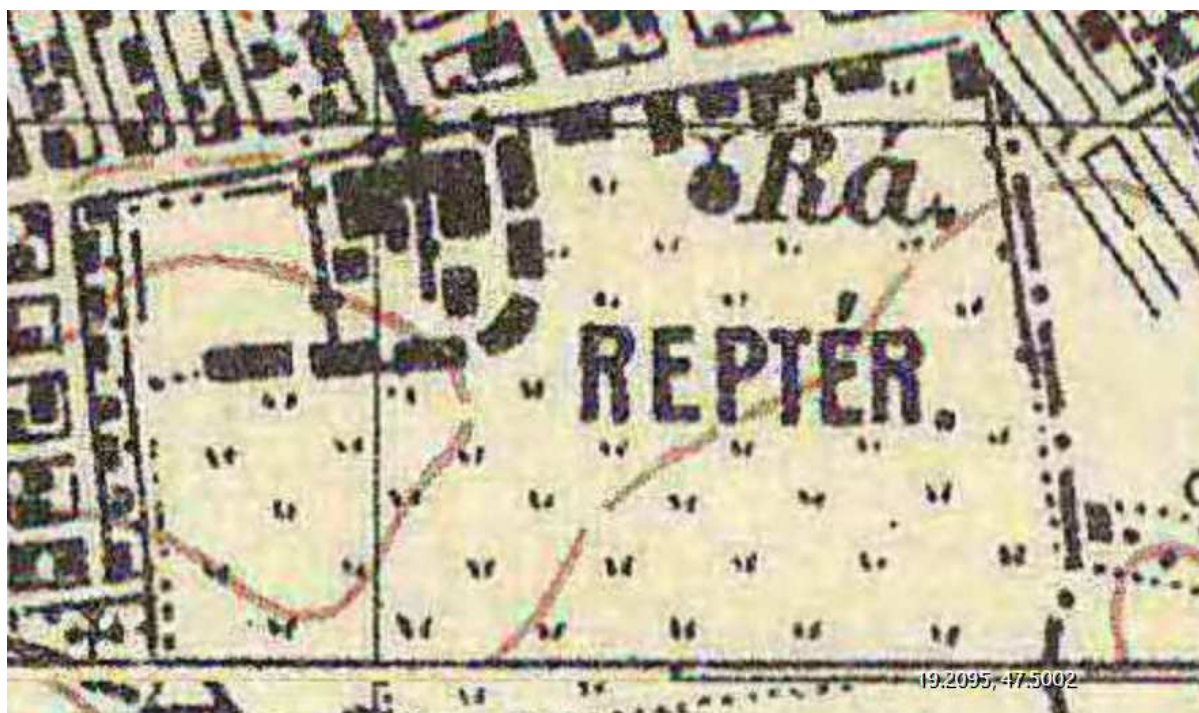

Magyarország általános térképe (foktérkép) 1910 körül (1:200 000)

Adatok forrása: [ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék](#), Segyevy Dániel, Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, Néprajzi Múzeum, American Geographical Society Library Digital Map Collection.

Georeferenced by Bartos-Elekes Zsombor, supported by a grant of the Hungarian Academy of Sciences.

Magyarország Katonai Felmérése (1941)

Bartos-Elekes Zsombor: [Az 1910-es Magyarország demográfiai térképsorozatainak georeferálása és webes közzététele](#)

A rétegeket előállította: [Arcanum Adatbázis Kft](#)

Adatok forrása: [Hungarian War Archives](#)

Georeferálás módszertana: Timár, G., Molnár, G., Lévai, P., Varga, J. (2004): [GIS integration of the German Army Grid \(DHG\) and its geodetic datums](#)

Magyarország az 1960-as években, a CORONA kéműhold felvételein

A rétegeket előállította: [Arcanum Adatbázis Kft](#)

Adatok forrása: [Interspect Kft](#)

Georeferálás módszertana: Gábor Bakó, Eszter Góber: [Georeferencing archive spy satellite images of Hungary](#)

légifelvételek forrása: fentrol.hu

0128-3807 1963. szeptember 4.

1965. március 28.

1992.07.21

A MÁG üzeme Mátyásföld határában, mellette az akkori nemzetközi repülőtér 1933-ban Szent-Istvány Dezső pilóta képén Fortepan, képszám: 41567

Budapest Főváros Levéltárában fellelhető iratok:

Mátyásföld repülőtér

hrsz 103771/1-re van csak írat, Építési engedélyezési tervdokumentáció, 1873 (kb)-2006 (kb.) (tétel)

Tartalma

1996, 1997

Budapest Főváros XVI. Ker önkormányzat

Építésügyi iroda, Ügyiratszám 6/960/02/96, Üi.: Bakos János

Tárgy Budapest XVI. Ker. Forrásmajor 103771/1 hrsz. És 117521 hrsz. Alatti rekultivációs terület felhasználási engedély ügye

Határozat

A terület felhasználási engedélyt 1987. Június 31-ig hosszabbítom meg.

1996.09.10

Bp. Főváros Közigazgatási Hivatala

Igazgatási és Hatósági Főosztály

Építésügyi osztály

08-13161/2/1996

Tárgy: Budapest XVI. Ker. Forrásmajor 103771/1 és 117521 hrsz alatti....

Határozat: az elsőfokú határozatot megsemmisítem és a XVI. Ker PH jegyzőjét új eljárás lefolytatására utasítom.

1997.02.28

Önkormányzat Építésügyi iroda

Ügyiratszám 6/956/02/97

Tárgy ugyanaz

Határozat

A korábbi határozatot módosítja

A határozatban szereplő kerítést 60 napon belül el kell készíteni.

1997.06.16

Sem rajzi melléklet sem más Építési tevékenységére mint a terület felhasználási engedélytől eltérne.

(A Pest Megyei Levéltár Mátyásfölddel kapcsolatos iratait a BFL részére átadta.)

5. képek (készítette: Hathy-Fáy 2021.05.20) A toronyépület

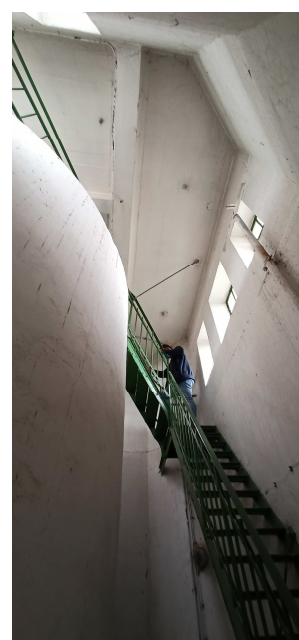
Toronyépület és kilátás a toronyból a hrsz 103771 felől.

A toronyépület belső kialakítása

legfelső szint

víztározó tömbje, és az alatta lévő gerendarács, alsó kilátószint

alsó kilátószint, felette a használaton kívüli vasbeton víztározó

A toronyépület „lába” a hrsz 103770-en, a méltatlan állapotban lévő emlékmű

Hrsz 103771-hez tartozó lépcsőfeljáró a toronyhoz

A toronyépület két szárnya

Hrsz 103770 felőli oldal főbejárat

A hrsz 103771 felőli oldal

Az építészeti korlát jó állapotban látható

Az üzemcsarnokok

A hrsz 103770 oldala

A hrsz 103771 felőli oldal karbantartott állapotban

6. irodalom és archív képek forrásai:

1. Druzsín József: A 100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS- ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI I. RÉSZ
2. Druzsín József: A 100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS-ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI II. rész
- 3- 100 éves a Mátyásföldi Repülőtér szerkesztette Czígler Klára, Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 44.szám. Budapest, 2017*
4. Winkler László: A Mátyásföldi Repülőtér Története (Corvin Hírnök 1996)*
5. Széman Richárd: Ahonnan a Fokker gépek kaptak szárnyra XVI.kerületi újság XX.évfolyam 9.szám. 2021.május 5.*
6. archív képek forrása: Fortepan
7. Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ Helytörténeti Gyűjteményének archívuma, Széman Richárd fotográfus*
8. BME Építő Ipar Építő Művészet 21.sz. 1916.05.21. 136.oldal, BME Építő Ipar Építő Művészet 27.sz. 1916.07.02. 169.oldal
9. A Közlekedési Múzeum Évkönyve IV. 1976-1978 (1979) Közlekedési Dokumentációs Vállalat Budapest 1979, II. RÉSZ • Módszertani és közlekedéstörténeti tanulmányok-Bálint Sándor: A Phónix és MÁG gépkocsik gyártásának története
10. tulajdoni lapok

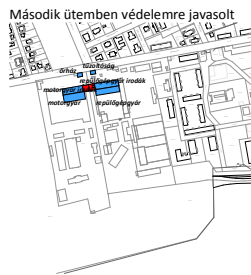
*Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ Helytörténeti Gyűjteményének archívumában ld., Széman Richárd

BUDAPEST 16. KERÜLET - A KERÜLETI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ÉRTÉKELTÁRA

motorgyár 103770 -199
repülőgépgyár 103771 -200

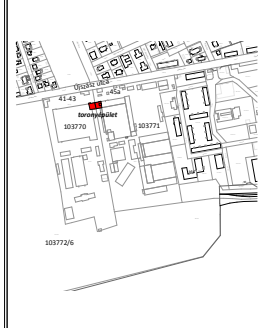
források:

- Druzsin József
A 100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS- ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI I. RÉSZ
- Druzsin József: A100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS- ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI II. rész
- 100 éves a Mátyásföldi Repülőtér szerkesztette Czifler Klára, Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 44. szám. Budapest, 2017
- Winkler László: A Mátyásföldi Repülőtér Története (Corvin Hírnök 1996)
- Széman Richárd: Ahonnan a Fokker gépek kaptak szárnyra XVI.kerületi újság XX.évfolyam 9.szám. 2021.május 5. archiv képek forrása:
- Fortepan
- Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ Helytörténeti Gyűjteményének archívuma, Széman Richárd fotográfus
- BME Építő Ipar Építő Művészet 21.sz. 1916.05.21. 136.oldal BME Építő Ipar Építő Művészet 27.sz. 1916.07.02. 169.oldal
- A Közlekedési Múzeum Évkönyve IV. 1976-1978 (1979) Közlekedési Dokumentációs Vállalat Budapest 1979, II. RÉSZ • Módszertani és közlekedéstörténeti tanulmányok-Bálint Sándor: A Phönix és MAG gépkocsik gyártásának története

Széman Richárd fotográfus
Nyaralótulajdonosok Egyesülete c. archívumból
CZIFERA László
Magyarország Budapest XVI. kerületi repülőtér
E
1983
Mészáros
7241
Adorján György
Liska Tünde
CZIFERA László
Magyarország Budapest XVI. kerületi repülőtér
Druzsina József: Újszász utca 41-43. Díszudvar a Magyar Királyi Honvédség gépkocsiszertár díszudvarán.
E
1983
Mészáros
7241
Adorján György
Liska Tünde
Száman Richárd fotográfus
KHGY 2 c. archívumból

sorszám: 119	városrész: Mátyásföld
cím: Budapest XVI., Újszász utca 41-43.	103770
megnevezés: mai	motorgyár toronyépület
rendeltetés:	repülőgépgyár toronyrész nyugati használaton kívüli irodák
védendő érték:	toronyépület tömege és homlokzata
építés éve: 1915-1917	Magyar Általános Gépgyár Rt. n.a.
tervező: építőmester:	több vállalat ⁸

adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.
adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna
források:	ld. forrásjegyzék

LEÍRÁS

Településszerkezetben elfoglalt hely:

Mátyásföld beépítését 1887-ben tehető tulajdonosok által alapított Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesülete és fejlődését az 1888-ban átadott, a Keleti Pályaudvarból induló és Cinkotáig megépült HÉV határozta meg. Az egykori uradalmi (Beniczky) földek helyén, Mátyásföld déli határán Kőbánya és Rákosmente szomszédságában helyezkedik el a Mátyásföldi fejlődéssel egyidőben, 1884-ben alapított vállalat 1917-ben épült M.A.G. (Magyar Általános Gépgyár Rt.) gyártelepe és a mellette (az 1918-tól légi-postaforgalmat bonyolító) 1922-ben létesült első polgári repülőtér. A repülőtér ma részben beépült, az egykori repülőtéri épületeit elbontották. A Jókai út végén álló MAG bejárati és igazgatási épületei, a szimmetrikus kapu és toronyépület azonban eredeti formájában megőrizték karakteres városképi elem. A katonai célok is szolgáló gyárépület története a Honvédséggel összeforrt, a gyár ipari vágánya ma is működik.

Beépítési mód:

A gyárépület együttese két külön helyrajzi számon áll, a toronyépület tömegét kettészelve. Az egykor egy telken álló főépület szabadonálló módon épült, motor és repülőgépgyárnak, hozzáépítései több periódusban valósultak meg. A két telek mai épületállományának jelentős része a XX.század második feléből származik, illetve a vizsgált gyárépület egyik csarnokeleme túzkárt szenvedett, elpusztult.

Tömegstruktúra:

A Jókai útra szervezett szimmetrikus, hangsúlyos bejárati kompozíció első eleme az előkertben álló két földszintes, kontyolt magastetős öregelet (túzólo szertár és őrség). Mögötte a négytengelyes kapu felett kétszintes, magastetős toronyépület áll a bal oldalon (Hrsz.103771) a 39m magas, nyolcszögletű, obeliszk szerű víztoronnyal, két lapostetős, egy emeletes mellékszárnya jobbra-balra eredetileg azonos hosszún irodáknak épült önálló bejárattal. Az előkertben 1943-ban Magyar Királyi Honvédség gépkocsiszertár díszudvar volt, Lissák Tivadar képsorozatán látható a Gépkocsizók hősi emlékműve (oroszán), világháborús emléktáblákkal a főépület két oldalán, dísző Szent Kristóf szobrával, számos belső kép a gyártócsarnokokról és raktárakról, az épületegyüttesről. Az Újszász utcával párhuzamos, kitarukozó madárház hasonló épület tömeg mögött két nagy belmagasságú, többhajós gyártócsarnok terül el, a két csarnok között szervizúttal, rakodórampával és a HÉV felől érkező (mára megszűnt) egykori ipari vágánnyal. Ma itt egy magas kerítés választja ketté az egykor egy épületegyüttest, a kerítés már a 60-as évekbeli légifelvételeken is látható. A Hrsz.102770-en álló csarnok külső oldalán egy magasabb lapostetős kétszintes korábban raktár funkciót betöltő épületszárny áll. A Hrsz.103771-en, az egykori repülőtér felől, hangár épületek álltak, helyére a 60-as években modern szárny került. Trianon után a repülőgépgyártó üzemszáz a repülőtér javító csarnokaként szolgált a rendszeres járatok biztonságát.

A telekhatáron az épületbelsőben álló ingatlanrészek átnyúlnak, a toronyépület első emeletén a Hrsz.103770 helyiségei találhatók, míg a második emeleten a Hrsz.103771 helyiségei, a teljes padlástér is innét közelíthető meg.

Homlokzatok, anyaghasználat:

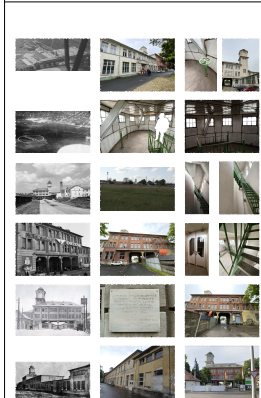
A historizáló ipari épület pilaszterekkel tagolt, földszintjén kvaderkő utánzatú plasztikus vakolat látható. Az Újszász utca felé a két emelet hat tengelyes, két-két ikerablakos, közepén hármás ablakokkal tagolt, alatta eredetileg 4 nyitott kapu állt, ma különböző funkcióknak beépítették a szélső kapunyílásokat, a bejárati épülettömeg két legszélső eleme a földszinten az emeleti ikerablakokkal azonosan volt kialakítva, 1943-ban ide építették meg az emléktáblákat a gyár háborúban elhunyt hősi halottjairól megemlékezve. A földszint + 2 emelet magas épület kis kiülős zároparkánya felett 4 ökörszemablakkal kialakított palafedésű magastetős padlás látható, a repülőgépgyár felőli oldalon a 39m magas nyolcszögletű, kupolával fedett víztorony teszi hangsúlyossá a kompozíciót. Az egykori repülőtér irányából a víztorony a repülőgépgyárat jelölte ki, toronyiránt. A toronyépülettel egy útemben és egybeépülve mindkét oldalán egyemeletes, lapostetős azonos homlokzati elemekből álló épületrész áll, amelyre a védelem jelenleg nem terjed ki. Az egyemeletes rész mögött szintén védelem nélkül a két gyárépület, ami többhajós, nagy belmagasságú, vasbeton szerkezetű, felülvilágítókkal bevilágított lapostetős épületszárny.

A VÉDELEM INDKLÁSA

A kaput keretező kétemeletes épület és a vele egybeépült 39m magas torony a Jókai utca lezárásának több mint 100 éve hangsúlyos, jel-szerű eleme. Mátyásföld első repülőgépgyára 1917-ben nyílt meg, ami mellett Budapest első polgári repülőtére létesült 1922-ben, 1937-ig a Budai repülőtér megnyitásáig ide érkeztek a nemzetközi járatok. A dísztorony ma nem csak a repülőgépgyár ipari emléke, nem csak az első hazai polgári repülőtér fennmaradt látványeleme, hanem Mátyásföld könnyen megjegyezhető, orientációs pontja.

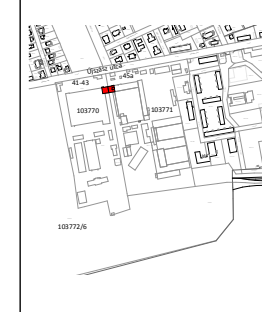
JAVASLATOK

A toronyépület egy egységként kezelendő építészeti egység. Felújítása időszerű, nyilászáróinál az eredeti forma helyreállítása javasolt, szűrőkére mázolt gerébtokos fa ablakokkal, vakolt homlokzatán az eredeti világos szín alkalmazása egységesen helyreállítandó. A már beépült kapu részek a teljes kompozíciót nem sértek, a megmaradt két kapunyílás is kifejezi az épület átkötő szerepét a város és az ipari üzem között. A tömör závaró kerítés bontása kifejezetten indokolt, kedvező lenne a két telek egyítése, közös használata, a felújítás egységes elvégzése.

Széman Richárd fotográfus
KHGY 2 c. archívumból

sorszám: 200	városrész: Mátyásföld
cím: Budapest XVI., Újszász utca 45a.	103771
hrsz:	103771
megnevezés: mai	repülőgépgyár víztorony toronyrész kelet használaton kívüli torony, szerelőüzem iroda
rendeltetés:	toronyépület tömege és homlokzata
védendő érték:	toronyépület tömege és homlokzata
építés éve: 1915-1917	Magyar Általános Gépgyár Rt. n.a.
tervező: építőmester:	több vállalat ⁸

adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.
adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna
források:	ld. forrásjegyzék

második ütem

motorgyár **103770 -199**
repülőgépgyár **103771 -200**

Druzsín József
A 100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS- ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI I. RÉSZ
Druzsín József: A100 ÉVES MÁTYÁSFÖLDI REPÜLŐTÉR KATONAI, REPÜLÉS- ÉS GYÁRTÁSTÖRTÉNETI, VALAMINT KATONAI LOGISZTIKAI EMLÉKEI II. RÉSZ
100 éves a Mátyásföldi Repülőtér szerkesztette Czifler Klára, Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 44.szám. Budapest, 2017
Winkler László: A Mátyásföldi Repülőtér Története (Corvin Hírnök 1996)
Széman Richárd: Ahonnan a Fokker gépek kaptak szárnyra XVI.kerületi újság XX.évfolyam 9.szám. 2021.május 5.

7. Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ Helytörténeti Gyűjteményének archívuma, Széman Richárd fotográfus
8. BME Építő Ipar Építő Művész 21.sz. 1916.05.21. 136.oldal
BME Építő Ipar Építő Művész 27.sz. 1916.07.02. 169.oldal
9. A Közlekedési Múzeum Évkönyve IV. 1976-1978 (1979) Közlekedési Dokumentációs Vállalat Budapest 1979, II. RÉSZ
• Módszertani és közlekedéstörténeti tanulmányok-Bálint Sándor: A Phönix és MÁG gépkocsik gyártásának története

BUDAPEST 16. KERÜLET - A KERÜLETI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ÉRTEKLELTÁRA																			
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">sorszám: 119</td> <td style="width: 50%;">városrész: Mátyásföld</td> </tr> <tr> <td>cím: Budapest XVI., Újszász utca 41-43.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>hrsz: 103770</td> <td>motorgyár toronyépület és oldalsó szárny, csarnok</td> </tr> <tr> <td>megnevezés: mai</td> <td>használaton kívüli irodák</td> </tr> <tr> <td>rendeltetés:</td> <td>épület tömege és homlokzata</td> </tr> <tr> <td>védendő érték:</td> <td>1915-1917 Magyar Általános Gépgyár Rt n.a.</td> </tr> <tr> <td>építés éve:</td> <td>több vállalat⁸</td> </tr> <tr> <td>építettség:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>építőmester:</td> <td></td> </tr> </table>	sorszám: 119	városrész: Mátyásföld	cím: Budapest XVI., Újszász utca 41-43.		hrsz: 103770	motorgyár toronyépület és oldalsó szárny, csarnok	megnevezés: mai	használaton kívüli irodák	rendeltetés:	épület tömege és homlokzata	védendő érték:	1915-1917 Magyar Általános Gépgyár Rt n.a.	építés éve:	több vállalat ⁸	építettség:		építőmester:		<p>LEÍRÁS</p> <p>Településszerkezetben elfoglalt hely: Mátyásföld beépítését 1887-ben tehető tulajdonosok által alapított Mátyásföldi Nyaralótulajdonos Egyesülete és fejlődését az 1888-ban átadott, a Keleti Pályaudvarból induló és Cinkotái megépült HÉV határozta meg. Az egykori uradalmi (Beniczky) földek helyén, Mátyásföld déli határán Kőbánya és Rákosmente szomszédságában helyezkedik el a Mátyásföldi fejlődéssel egyidőben, 1884-ben alapított vállalat 1917-ben épült M.A.G. (Magyar Általános Gépgyár Rt.) gyártelepe és a mellette (az 1918-tól légi-postaforgalmat bonyolító) 1922-ben létesült első polgári repülőtér. A repülőtér ma részben beépült, az egykori repülőtéri épületeit elbontották. A Jókai út végén álló MÁG bejárati és igazgatási épületei, a szimmetrikus kapu és toronyépület azonban eredeti formájában meglévő, karakteres városképi elem. A katonai célokat is szolgáló gyárépület története a Honvédséggel összeforrt, a gyár ipari vágánya ma is működik.</p> <p>Beépítési mód: A gyárépület együttese két külön helyrajzi számon áll, a toronyépület tömegét kettészelve. Az egykor egy telken álló főépület szabadonálló módon épült, motor és repülőgépgyárnak, hozzáépítései több periódusban valósultak meg. A két telken mai épületállományának jelentős része a XX.század második feléből származik, illetve a vizsgált gyárépület egyik csarnokeleme tűzkárt szenvedett, elpusztult.</p> <p>Tömegstruktúra: A Jókai útra szervezett szimmetrikus, hangsúlyos bejárati kompozíció első eleme az előkertben álló két földszintes, kontyolt magastetős őreépület (tűzőló szertár és őrség). Mögötte a négytengelyes kapu felett kétszintes, magastetős toronyépület áll a bal oldalon (Hrsz.103771) a 39m magas, nyolcszögletű, obeliszk szerű víztornyival, két lapostetős, egyemeletes mellékszárnnya jobbra-balra eredetileg azonos hosszún irodáknak épült önálló bejárattal. Az előkertben 1943-ban Magyar Királyi Honvéd gépkocsiszertár díszudvar volt, Lissák Tivadar képsorozatán látható a Gépkocsizok hős emlékműve (oroszlán), világháborús emléktáblákkal a főépület két oldalán, dísző Szent Kristóf szobrával, számos belső kép a gyártócsarnokokról és raktárakról, az épületegyüttesről. Az Újszász utcával párhuzamos, kitarukozó madárhöz hasonló épület tömeg mögött két nagy belmagasságú, többhajú gyártócsarnok terül el, a két csarnok között szerviztűl, rakodórampával és a HÉV felől érkező (mára megszűnt) egykori ipari vágánnyal. Ma itt egy magas kerítés választja ketté az egykor egy épületegyüttest, a kerítés már a 60-as évekből légitelvélen is látható. A Hrsz.102770-en álló csarnok külső oldalán egy magasabb lapostetős kétszintes korábban raktár funkciót betöltő épületszárny áll. A Hrsz.103771-en, az egykori repülőtér felől, hangár épületek álltak, helyére a 60-as években modern szárny került. Trianon után a repülőgépgyártó üzemrészt a repülőtér javító csarnokaként szolgálta a rendszeres járatok biztonságát. A telekhatáron az épületbelsőben álló ingatlanrészek átnyúlnak, a toronyépület első emeletén a Hrsz.103770 helyiségei találhatóak, míg a második emeleten a Hrsz.103771 helyiségei, a teljes padlástér is innét közelíthető meg.</p> <p>Homlokzatok, anyaghasználat: A historizáló ipari épület pilaszterekkel tagolt, földszintjén kváderkő utánzatú plasztikus vakolat látható. Az Újszász utca felé a két emelet hat tengelyes, két-két ikerablakos, középen hármas ablakokkal tagolt, alatta eredetileg 4 nyitott kapu állt, ma különböző funkcióknak beépítették a szélső kapunyílásokat, a bejárati épülettömeg két legzélső eleme a földszinten az emeleti ikerablakokkal azonosan volt kialakítva, 1943-ban ide építették meg az emléktáblákat a gyár háborúban elhunyt hősi halottjairól megemlékezve. A földszint + 2 emelet magas épület kis kiülését zárópárkánya felett 4 örkörzemablakkal kialakított paiafedésű magastetős padlás látható, a repülőgépgyár felőli oldalon a 39m magas nyolcszögletű, kupolával fedett víztornyony teszi hangsúlyossá a kompozíciót. Az egykori repülőtér irányából a víztornyony a repülőgépgyárat jelölte ki, toronyiránt. A toronyépülettel egy ütemben és egybeépítve mindkét oldalán egyemeletes, lapostetős azonos homlokzati elemekből álló épületszárny áll, amelyre a védelem jelenleg nem terjed ki. Az egyemeletes rész mögött szintén védelem nélküli a két gyárépület, ami többhajú, nagy belmagasságú, vasbeton szerkezetű, felülvilágítókkal bevilágított lapostetős épületszárny.</p> <p>A VÉDELEM INDKOLÁSA A kaput keretező kétemeletes épület és a vele egybeépült 39m magas torony a Jókai utca lezárásának több mint 100 éve hangsúlyos, jel-szerű eleme. Ezzel az épülettel szervesen egy egységet alkot az Újszász utcai két egyemeletes szárny, a két szárny mögött, parttörténeti emlékeként pedig a csarnoképületek. Mátyásföld első repülőgépgyára 1917-ben nyílt meg, ami mellett Budapest első polgári repülőtére létesült 1922-ben, 1937-ig a Budaörsi repülőtér megnyitásáig ide érkeztek a nemzetközi járatok.</p> <p>JAVASLATOK A toronyépület egy egységként kezelendő a két oldalszárnyval valamint a mögötte álló csarnoképülettel építészetiileg. Felújítása időszerű, nyilászáróinál az eredeti forma helyreállítása javasolt, szürkére mázolt gerébtokos fa ablakokkal, vakolt homlokzatán az eredeti világos szín alkalmazása egységesen helyreállítandó. A már beépült kapu részek a teljes kompozíciót nem sérítik, a megmaradt két kapunyílás is kifejezi az épület átkötő szerepét a város és az ipari üzem között. A tömör zavaró kerítés bontása kifejezetten indokolt, kedvező lenne a felújítás egységes elvégzése.</p>
sorszám: 119	városrész: Mátyásföld																		
cím: Budapest XVI., Újszász utca 41-43.																			
hrsz: 103770	motorgyár toronyépület és oldalsó szárny, csarnok																		
megnevezés: mai	használaton kívüli irodák																		
rendeltetés:	épület tömege és homlokzata																		
védendő érték:	1915-1917 Magyar Általános Gépgyár Rt n.a.																		
építés éve:	több vállalat ⁸																		
építettség:																			
építőmester:																			
																			
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>adatfelvétel időpontja:</td> <td>2021.05.20.</td> </tr> <tr> <td>adatfelvevő:</td> <td>Fáy Piros Hathy Zsuzsanna</td> </tr> <tr> <td>források:</td> <td>ld. forrásjegyzék</td> </tr> </table>	adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.	adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna	források:	ld. forrásjegyzék	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>adatfelvétel időpontja:</td> <td>2021.05.20.</td> </tr> <tr> <td>adatfelvevő:</td> <td>Fáy Piros Hathy Zsuzsanna</td> </tr> <tr> <td>források:</td> <td>ld. forrásjegyzék</td> </tr> </table>	adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.	adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna	források:	ld. forrásjegyzék						
adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.																		
adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna																		
források:	ld. forrásjegyzék																		
adatfelvétel időpontja:	2021.05.20.																		
adatfelvevő:	Fáy Piros Hathy Zsuzsanna																		
források:	ld. forrásjegyzék																		
																			
																			
<p>összeállította: Fáy Piros, műemléki érték dokumentálása szakterületen jogosult szakértő</p>																			

Széman Richárd
fotográfus
KHGY2 c. archívumból